

**Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 15
hallituksen esityksen johdosta sotilaskurinpitolaiksi sekä eräiksi
siihen liittyviksi laeiksi**

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 9 päivältä kesäkuuta 1981 lähettänyt valiokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 87 (1981 vp.).

Valiokunta on saanut hallituksen esityksestä pyytämänsä perustuslakivaliokunnan lausunnon. Lisäksi valiokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti hankkinut hallituksen esityksestä puolustusasiainvaliokunnan lausunnon. Valiokuntien lausunnot on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina eduskunnan oikeusasiamies Jorma S. Aalto, apulaisoikeuskansleri Jukka Pasanen, puolustusvoimain komentaja Lauri Sutela, lainsäädäntöneuvos Paavo Nikula ja ylitarkastaja Jan Törnqvist oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Heikki Huuskonen ja vanhempi hallitussihteeri Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, korkeimman oikeuden presidentti Curt Olsson ja oikeusneuvos Olavi Heinonen korkeimmasta oikeudesta, asessori Kalervo Artema ja puolustusvoimien ylilääkäri Kimmo Koskenvuo pääesikunnasta, hovioikeuden presidentti Voitto Saario Helsingin hovioikeudesta, hovioikeuden presidentti Heimo Lampi Kouvolan hovioikeudesta, oikeusneuvos Heikki Mälkki ja oikeusneuvos Eero Manner laintarkastuskunnasta, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, professori Inkeri Anttila, professori Raimo Lahti, oikeusneuvosmies Antti Miettinen Helsingin raastuvanoikeudesta, mielenterveyslääkäri Martti Schroderus Keskussotilassairaala 1:stä, psykiatri Jorma Piha, asianajaja Kai Dunder Suomen Asianajajaliitto ry:stä, toimistopäällikkö Kalevi Klefström Sotilaslakimiehet ry:stä, oikeusneuvosmies Markku Hiekkala Suomen Kaupunkituomarien Yhdistys ry:stä, puheenjohtaja Kari Lintunen, varapuheenjohtaja Lars-Erik Wilskman ja järjestösihteeri Juha Kajaniemi Suomen Varusmiesliitto ry:stä, lakimies Tauno Jokinen Upseeriliitto ry:stä, puheenjohtaja Armo Korvela Toimiupseeriliitto ry:stä, järjestösihteeri Jalo Riikonen Rajavartijain Liitto ry:stä ja

kapteeni Pentti Keinänen Puolustusvoimain Henkilökuntaliitto ry:stä.

Lakiehdotukset

Hallituksen esitykseen sisältyy kolme lakiehdotusta: ehdotus sotilaskurinpitolaiksi, ehdotus laiksi rajavartiolaitoksesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta sekä ehdotus laiksi suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan vuonna 1972 annettu sotilaskurinpitoasetus korvattavaksi erillisellä kurinpitolailla. Lakiehdotus sisältää yhtenäiset säännökset sotilasrikoksia koskevista pakkokeinoista. Kurinpitoasiain käsittelystä ja valvonnasta ehdotetaan säädettäväksi nykyistä yksityiskohtaisemmin. Uutena seuraamuslajina tulisi rangaistusjärjestelmään kurinpitosakko. Sotilaslakimiesten osuutta asioiden käsittelyssä ehdotetaan lisättäväksi. Muutoksena nykyisiin säännöksiin verrattuna olisi lisäksi, että arestirangaistus pantaisiin täytäntöön pääsääntöisesti ilman palvelusvelvollisuutta.

Yleisperustelut

Valiokunta pitää hyvänä, että sotilasoikeudenhoidon uudistamisessa sotilaskurinpidosta säädetään lain tasolla. Kurinpitomenettelyn järjestelyillä on suuri merkitys toisaalta puolustusvoimien suorituskyvyn ja toiminnan kannalta sekä toisaalta sotilasrikoslainsäädännön alaisten henkilöiden oikeussuojan kannalta. Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen perusteluissa esitettyyn kantaan, jonka mukaan puolustusvoimien tehokkuudelle, suoritusvalmiudelle ja luotettavuudelle asetetut odotukset vaativat täyttyäkseen sitä, että puolustusvoimissa vallitsee hyvä sisäinen henki, kuri ja järjestys. Puolustusvoimien erityisolosuhteet, sen toiminnan laatu sekä myös virka- tai työsuhteeseen liittyvien pakot-

teiden puuttuminen asevelvollisuuslain nojalla palvelevien osalta edellyttävät puolustusvoimien olosuhteisiin sovellettua erityistä ja riittävän tehokasta sotilaskurinpitomenettelyä, kuten hallitus onkin esittänyt. Valiokunta toteaa tyydytyksellä, että hallituksen esityksessä on myös lisätty kurinpitomenettelyyn oikeussuojaa tehostavia tekijöitä. Tällaisia ovat esitutinnan kehittäminen, syylliseksi epäillyn kuuleminen ja sotilaslakimiehen lausunnon hankkiminen ennen kurinpitorangeistuksen määräämistä. Muutoksenhaussa kurinpitoasiassa annettuun päätökseen ehdotetaan kuitenkin säilytettäväksi nykyinen tarkastuspyyntömenettely.

Tarkastuspyyntömenettely on oikeussuojan kannalta valiokunnan mielestä jossain määrin ongelmallinen. Rangaistusten oikaisumahdollisuuden jääminen puolustusvoimien sisälle ei kaikin osin vastaa niitä yleisiä oikeusturvaväitteitä, joita muutoksenhakuviranomaisille asetetaan. Valiokunta ei kuitenkaan pidä tässä vaiheessa perusteltuna nykyisen menettelyn muuttamista. Kun kurinpitoasioiden ensi asteen käsittelyyn on lisätty oikeusturvaa tehostavia menettelytapoja, on valiokunnan mielestä ensin seurattava niiden vaikutuksia ja vasta sen jälkeen arvioitava onko jälkikäteisten oikeusturvan takeiden kehittämiseen tarvetta. Toisaalta kurinpitoasiassa annettua päätöstä koskevan oikaisupyynnön ohjaaminen sotilasorganisaation ulkopuolisen oikeusviranomaisen ratkaistavaksi edellyttäisi, että menettelystä annettaisiin tarvittavat säännökset, joissa oikaisupyynnön käsittelyn kiireellisyys ja muut siihen liittyvät oleelliset seikat tulisivat asianmukaisella tavalla ratkaistaviksi. Valiokunta katsoo, ettei tällainen oikaisujärjestelmä ole nyt käsiteltävänä olevan esityksen yhteydessä toteutettavissa. Myöskään tarkastuspyyntömenettelyn ulottaminen kurinpito-ojennuksiin ei valiokunnan mielestä ole tässä vaiheessa perusteltua.

Hyväksyessään lakiehdotuksen mukaisen tarkastuspyyntömenettelyn valiokunta edellyttää, että hallitus seuraa oikeusturvan toteutumista sotilaskurinpitomenettelyssä ja ryhtyy tarvittaessa järjestelmän kehittämiseen. Samalla valiokunta huomauttaa ehdotuksen mukaisten kurinpitomenettelyn oikeusturvatakeiden toteuttamisen edellyttävän käytännössä, että kurinpitoasioiden esitutkintaan on osoitettavissa tarpeellinen määrä henkilöstä ja että myös sotilaslakimiesten lukumäärä on riittävä.

Valiokunnassa on keskusteltu syylliseksi epäillyn kuulemisesta ennen kurinpitorangeis-

tuksen määräämistä tai asian saattamista syyttäjälle. Lakiehdotuksen mukaan epäiltyä on tällöin kuultava tarvittaessa. Valiokunta pitää säännöstä tarkoituksenmukaisena, sillä kurinpitoasioissa suoritetaan lakiehdotuksen mukaan jo ennen asian ratkaisemista esitutkinta. Sotilaskurinpitolain nojalla annettavassa asetuksessa on valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoitus säätää, että epäiltyä on aina kuultava esitutkintavaiheessa.

Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää huomiota myös sotilaslakimiesten esteellisyyteen. Kun kurinpitomenettely on hallintotoimintaa, tulevat sotilaslakimiehiä lausunnon antajina ja tarkastuspyynnön esittelijöinä koskemaan vuoden 1983 alusta voimaan tulevat hallintomenettelylain (598/82) esteellisyyssäännökset. Sama sotilaslakimies ei niiden mukaan voisi yleensä olla samassa asiassa lausunnon antajana ja tarkastuspyynnön esittelijänä.

Valiokunnassa on kiinnitetty huomiota vielä arestirangaistuksen täytäntöönpanoon. Hallituksen esityksen mukaan aresti pannaan täytäntöön ilman palvelusvelvollisuutta, ellei asetuksella toisin säädetä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sotilaskurinpitolain nojalla annettavaan asetukseen on tarkoitus ottaa säännökset, joiden mukaan aresti voidaan määrätä suoritettavaksi kokonaan tai osaksi palvelusvelvollisuudella, jos se rangaistun terveydentilan tai palveluksen kannalta taikka muista erityisistä syistä on perusteltua. Jos arestia on tuomittu tai määrätty enemmän kuin neljätoista vuorokautta ja se suoritetaan yhtäjaksoisesti, olisi asetusluonnoksen mukaan sanotun ajan ylittävä osa rangaistuksesta pantava myös täytäntöön palvelusvelvollisuudella, jollei joukko-osaston komentaja palvelusolosuhteiden tai muun erityisen syyn johdosta toisin määrää.

Sotilaskurinpitolakiehdotuksen mukaan arestirangaistus on tarkoitettu ankarimmaksi kurinpitoseuraamukseksi. Jotta aresti käytännössä muodostuisi sellaiseksi, on sen täytäntöönpano valiokunnan mielestä toteutettava hallituksen esityksessä omaksutun lähtökohdan mukaisesti. Asettuessaan puoltamaan hallituksen esitystä valiokunta edellyttää, että yllä esitetyn kaltaisista poikkeusmahdollisuuksista säädetään asetuksella. Aresti olisi kuitenkin pääsääntöisesti pantava täytäntöön palvelusvelvollisuudella vasta kun sitä on tuomittu tai määrätty enemmän kuin viisitoista vuorokautta, joka aikamäärä on yhdenmukainen kurinpitomenettelyssä määrättävien seuraamusten enimmäismäärän kanssa.

Sotilaskurinpitolaki

2 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi oikeudenkäynnissä ja kurinpitomenettelyssä käytävistä kurinpitorangeistuksista.

Kurinpitomenettelyssä määrättävän arestin enimmäismäärää ehdotetaan hallituksen esityksessä alennettavaksi nykyisestä kolmestakymmenestä vuorokaudesta kahteenkymmeneen vuorokauteen. Kun kurinpitomenettelyssä määrättävien seuraamusten oikaisumahdollisuus ehdotetaan jätettäväksi entiselleen, on valiokunnan mielestä oikeusturvasyistä perusteltua alentaa kurinpitomenettelyssä määrättävän arestin enimmäismäärää vielä viidellä vuorokaudella. Valiokunta ehdottaa tätä koskevan muutoksen tekemistä pykälän 3 momenttiin. Yhdenmukaisesti esitetyn muutoksen kanssa olisi myös kurinpitotosakon enimmäismäärä alennettava viiteentoista päivään.

3 §. Edelliseen pykälään ehdotetun muutoksen johdosta olisi seuraamusjärjestelmän yhdenmukaisuuden vuoksi myös poistumiskiellon enimmäismäärä alennettava viiteentoista vuorokauteen. Valiokunta ehdottaa tätä koskevan muutoksen tekemistä pykälän 2 momenttiin.

5 §. Hallituksen esitystä laadittaessa on lähdetty siitä, että hallituksen esitys rikosten yhtymistä koskevaksi lainsäädännöksi (n:o 84/1981 vp.) hyväksytään eduskunnassa ennen sotilaskurinpitolakia. Kun mainittua esitystä ei ole vielä hyväksytty, ehdotetaan pykälän 1 momentti kirjoitettavaksi voimassa olevan lainsäädännön mukaiseksi. Yhteisen kurinpitorangeistuksen käyttönotolle erillisenä jo tässä vaiheessa ei valiokunta sitä vastoin näe estettä.

32 § (uusi) ja 33 § (uusi). Kurinpitoseuraamuksen mittaamista ja käyttöä koskevat säännökset on valiokunnan saaman selvityksen mukaan aiottu sisällyttää sotilaskurinpitolain nojalla annettavaan asetukseen. Valiokunta katsoo, että kyseisistä seikoista tulisi säätää lain tasolla ja ehdottaa asiaa koskevien säännösten ottamista kurinpitoasiain käsittelyä koskevaan lakiehdotuksen 5 lukuun.

35 § (33 §). Lakiehdotuksen mukaan tarkastuspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja toimitettava viimeistään toisena arkipäivänä tiedoksisaannista tarkastuspyynnön ratkaisevalle kurinpitoesimiehelle.

Oikeussuojajasyty edellyttävät, että kurinpitomenettelyn asianosaiselle turvataan mahdollisuus saada tarvitsemaansa apua tarkastuspyynnön laatimista varten. Ehdotettu kahden päivän

määräaika on valiokunnan mielestä tässä suhteessa liian lyhyt. Valiokunta ehdottaakin määrääjän pidentämistä kolmeen päivään. Arestiin määrättyllä tulee tarvittavan avun saamista varten olla lisäksi oikeus ottaa yhteys avustajaani Valiokunta edellyttää, että tällaisesta oikeudesta säädetään sotilaskurinpitolain nojalla annettavassa asetuksessa.

Valiokunta ehdottaa vielä pykälässä puhuttavaksi arkipäivän sijasta päivästä. Muutoksella selvennettäisiin sitä, että tarkastuspyynnön tekemiselle säädettävän määrääjän laskemiseen sovelletaan lakia säädettyjen määräaikojen laske- misesta (150/30).

37 § (35 §). Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kurinpitorangeistuksen kumoamis- ja lieventämisperusteista. Asian käsittelyssä tapahtunut menettelyvirhe johtaa muutoksenhaussa yleensä siihen, että asia palautetaan uudelleen käsiteltäväksi. Valiokunta katsoo, että myös tarkastuspyyntömenettelyssä olisi olennaiset kurinpitoasiain käsittelyssä sattuneet menettelyvirheet huomioitava. Tästä syystä valiokunta ehdottaa kurinpitorangeistusten kumoamis- ja lieventämisperusteisiin lisättäväksi menettelyssä tapahtuneen olennaisen virheen.

48 § (46 §). Valiokunnan hankkimassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa katsotaan pykälään sisältyvän rajoittamattoman valtuuden antaa sodan aikana asetuksella lakiehdotuksen säännöksistä poikkeavia määräyksiä pakkokeinojen käytöstä olevan ristiriidassa hallitusmuodon 16 §:n kanssa. Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta toinen lakivaliokunta ehdottaa pykälästä poistettavaksi valtuuden säännellä asetuksella pakkokeinojen käyttöä.

Laki suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

6 §. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa pykälästä poistettavaksi puolustusministeriön oikeuden antaa pakkokeinojen käyttämisestä sotilaskurinpitolain ja -asetuksen säännöksestä poikkeavia määräyksiä.

Edellä esitetyn perusteella toinen lakivaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus n:o 2 hyväksyttäisiin muuttamattomana, ja

että lakiehdotukset n:ot 1 ja 3 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Sotilaskurinpitolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)
Kurinpitomenettelyssä arestia määrätään vähintään yksi ja enintään *viisitoista* vuorokautta sekä kurinpitosakkoa vähintään yhdeltä ja enintään *viideltätoista* päivältä.

(4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

3 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Poistumiskieltoa määrätään vähintään yksi ja enintään *viisitoista* vuorokautta sekä ylimääräistä palvelusta vähintään yksi ja enintään viisi kertaa.

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 §

Kurinpitorangaistusta tai -ojennusta ei yhdistetä määrääkaiseen vankeusrangaistukseen eikä sakkoon.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

6—9 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 luku

Kurinpitomenettelyn edellytykset

10 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

3 luku

Kurinpitoesimiehen toimivalta

11—14 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

4 luku

Pakkokeinot

15—27 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 luku

Kurinpitoasian käsittely

28—31 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

32 § (uusi)

Kurinpitorangaistuksen ja -ojennuksen on oltava oikeudenmukaisessa suhteessa rikokseen sekä tarkoituksenmukainen syyllisen palvelus-aseman kannalta.

Kurinpitorangaistuksen ja -ojennuksen lajia ja määrää harkittaessa on otettava huomioon teon rangaistavuuteen rikoslain mukaan vaikuttavat perusteet sekä ne olosuhteet, joissa rikos on tehty, ja syyllisen aikaisempi palvelus ja muu käyttäytyminen.

Seuraamusta voidaan korottaa, jos rikoksia on ollut useita tai jos teko on tehty koolla olevien sotilaiden läsnäollessa niin, että sillä voi olla kuria ja järjestystä vaarantava vaikutus, taikka jos rikoksenteijä on tekoa tehdessään käyttänyt väärin esimiesasemaansa. Seuraamusta voidaan lieventää, jos teko on aiheutunut siitä, että esimies on siinä tilaisuudessa, jossa rikos tehtiin, moitittavalla menettelyllä rikoksenteijän vibastuttanut. Kurinpitoseuraamuksia määrättäessä on lisäksi kiinnitettävä huomiota rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen.

33 § (uusi)

Seuraamuksena on käytettävä kurinpito-ojen-
nusta, jolleivät rikoksen laatu tai rikosten luku-
määrä, kurin ja järjestyksen säilyttäminen, syyllisen aikaisempi palvelus taikka muut rikoksen
tekemisessä ilmenneet seikat edellytä kurinpito-
rangaistuksen määräämistä.

Kurinpitorangaistuksista on käytettävä arestia tai kurinpitosakkoa silloin, kun varoitusta ei voida pitää riittävänä.

Arestia saa määrätä alle 18-vuotiaalle henkilölle vain, milloin on ilmeistä, ettei hän muuten sopeudu sotilaskuriin.

6 luku

Tarkastuspyyntömenettely ja kurinpito-
menettelyn valvonta

34 §

(Kuten hallituksen esityksen 32 §.)

35 § (33 §)

Tarkastuspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja toimitettava viimeistään kolmantena (poist.) päivänä sen jälkeen, kun kurinpitoesimiehen päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi, tarkastuspyynnön ratkaisevalle kurinpitoesimiehelle. Tarkastuspyynnön saa sanotun ajan kuluessa toimittaa muullekin viranomaiselle, josta säädetään asetuksella.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

36 §

(Kuten hallituksen esityksen 34 §.)

37 § (35 §)

Kurinpitorangaistusta koskeva päätös on kumottava tai kurinpitorangaistusta lievennettävä,

jos menettelyssä on tapahtunut olennainen virhe tai kurinpitoesimies on ylittänyt toimivaltansa taikka päätös on lopputulokseltaan virheellinen tai ilmeisesti kohtuuton.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

38 §

(Kuten hallituksen esityksen 36 §.)

7 luku

Täytäntöönpano

39—47 §

(Kuten hallituksen esityksen 37—45 §.)

8 luku

Sota-aikaa koskevat poikkeussäännökset

48 § (46 §)

Kurinpitoesimiehistä, toimivallasta kurinpitoasioissa, (poist.) kurinpitoasian käsittelystä ja valvonnasta sekä kurinpitoseuraamusten täytäntöönpanosta sota-aikana voidaan asetuksella antaa tämän lain säännöksistä poikkeavia säännöksiä.

49 §

(Kuten hallituksen esityksen 47 §.)

9 luku

Erinäisiä säännöksiä

50—53 §

(Kuten hallituksen esityksen 48—51 §.)

3.

Laki

suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan suomalaisesta valvontajoukosta 26 päivänä toukokuuta 1964 annetun lain (276/64) 6 § näin kuuluvaksi:

6 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Puolustusministeriö voi paikallisten olosuh-

teiden vaatiessa antaa toimivallasta kurinpito-
menettelyssä (poist.), kurinpitoasiain käsitte-
lystä ja valvonnasta sekä seuraamusten täytän-

töönpanosta sotilaskurinpitolain ja -asetuksen
säännöksistä poikkeavia määräyksiä.
(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä.)

Helsingissä 23 päivänä marraskuuta 1982

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa
ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Miettinen,
varapuheenjohtaja Astala ja jäsenet Jaakonsaari
(osittain), Juhantalo (osittain), Korttesalmi
(osittain), Lehtinen (osittain), Majjala, Mä-

kynen, Nieminen-Mäkynen (osittain), Peltola,
Piipari (osittain), P. Puhakka, Renlund, Ron-
kainen, Rönnholm, Starast ja Ursin sekä vara-
jäsen Raudaskoski (osittain.)

Vastalauseita

I

Valiokuntakäsittelyssä en ole voinut yhtyä
valiokunnan enemmistön mielestäni liian lie-
vään linjaan, vaan olen pysytellyt sotilaskurin-
pitolaissa hallituksen kannalla. Armeijassa tulee
vallita riittävän tiukka kuri ja rikkomuksista on
riittävän ankarasti rangaistava.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

*että sotilaskurinpitolain 2 ja 3 § hy-
väksyttäisiin näin kuuluvana:*

2 §

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietin-
nössä.)

Helsingissä 24 päivänä marraskuuta 1982

J. Juhani Korttesalmi

Kurinpitomenettelyssä arestia määrätään vä-
hintään yksi ja enintään *kaksikymmentä* vuoro-
kautta sekä kurinpitosaakkoa vähintään yhdeltä
ja enintään *kahdeltakymmeneltä* päivältä.

(4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

3 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Poistumiskieltoa määrätään vähintään yksi
ja enintään *kaksikymmentä* vuorokautta sekä
ylimääräistä palvelusta vähintään yksi ja enin-
tään viisi kertaa.

II

Vaikka valiokuntakäsittelyssä hallituksen esitykseen sotilaskurinpitolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (1981 vp. n:o 87) onkin aikaansaatu eräitä parannuksia, on lakiehdotus valiokunnan enemmistön hyväksymässä muodossa mielestämme kuitenkin etenkin varusmiesten oikeuksia liiaksi rajoittava.

Useat valiokunnan kuulemista oikeusopineista ovat pitäneet tarpeellisena mahdollisuutta saattaa kurinpitorangeistus puolustuslaitoksen ulkopuolisen oikeudenhoito-organin käsiteltäväksi. Mielestämme kurinpitorangeistus tulisi aina voida saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi, minkä lisäksi kurinpito-ojennuksista pitäisi voida tehdä tarkastuspyyntö ojennuksen määränneen esimiehelle.

Emme pidä poistumiskiellon sisällyttämistä kurinpito-ojennusten joukkoon perusteltuna. Poistumiskiello koetaan käytännössä varsin ankarana seuraamuksena.

Näkemyksemme mukaan arestirangaistuksen täytäntöönpanokäytännön muuttaminen valiokunnan enemmistön ehdottamalla tavalla tapahtuvaksi pääsääntöisesti ilman palvelusvelvollisuutta aiheuttaisi erittäin suuria mielentervey-

dellisiä ongelmia varusmiesten keskuudessa. Ehdotamme, että aresti pantaisiin aina täytännön palvelusvelvollisuudella.

Valiokunnan enemmistön hyväksymässä muodossa lakiehdotus sisältää liian laajat pakko-keinovaltuudet puolustusvoimien palveluksessa oleville. Mielestämme sotilaskurinpitolaissa tarvitaan ainoastaan säännökset kiinniottamisesta ja pidättämisestä, ja vangitsemisen edellytykset tulisi jättää kokonaan yleisen lainsäädännön varaan. Pidättämisenkin edellytykset tulisi jättää yleisen lainsäädännön mukaisiksi, ja kiinniottamisen suhteen tulisi tehdä vain se laajennus, että kiinniottaminen on sallittu arestirangaistuksen täytäntöönpanemiseksi.

Lisäksi ehdotamme eräitä muita muutoksia verrattuna valiokunnan enemmistön hyväksymään ehdotukseen. Niistä mainittakoon vain se, että toisin kuin valiokunnan enemmistö sallimme myös yhdessä tehtävän kantelun.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallituksen esitykseen sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Sotilaskurinpitolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 ja 2 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

3 §

Kurinpito-ojennuksia ovat (*poist.*) ylimääräinen palvelus ja muistutus.

(*Poist.*) Ylimääräistä palvelusta määrätään vähintään yksi ja enintään viisi kertaa.

4—9 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

2 luku

Kurinpitomenettelyn edellytykset

10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

3 luku

Kurinpitoesimiehen toimivalta

11 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Kurinpitoesimiehiä ovat perusyksikön päällikö ja hänen suoranaiset esimiehensä (*poist.*).

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

12 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

13 §

Oikeus määrätä kurinpito-ohjeistus on jokaisella kurinpitoesimiehellä. (Poist.)

14 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

4 luku

Pakkokeinot

15 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

16 §

Henkilö, jolle on tuomioistuimessa tai kurinpitomenettelyssä määrätty arestirangaistus, saadaan ottaa kiinni rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi.

17 §

(Poist.)

17 ja 18 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 18 ja 19 §.)

20 §

(Poist.)

19 § (21 §)

Kiinniotettua tai pidätettyä (poist.) henkilöä säilytetään päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena taikka yleisessä vankilassa tai muussa säilytyspaikassa.

20 ja 21 §

(Kuten 22 ja 23 § valiokunnan mietinnössä.)

24 §

(Poist.)

22 §

(Kuten 25 § valiokunnan mietinnössä.)

23 § (26 §)

Edellä tässä luvussa tarkoitetut sotilaat saavat käyttää pakkokeinoja puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai aluksella (poist.).

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

24 §

(Kuten 27 § valiokunnan mietinnössä.)

5 luku

Kurinpitoasian käsittely

25—27 §

(Kuten 28—30 § valiokunnan mietinnössä.)

28 § (31 §)

Kurinpitoesimiehen on ennen kurinpitorangeistuksen määräämistä tai asian saattamista syyttäjälle (poist.) kuultava syylliseksi epäiltyä sekä hankittava asiasta sotilaslakimiehen lausunto, jollei siitä aiheudu asian käsittelylle huomattavaa viivästymistä.

29—30 §

(Kuten 32—33 § valiokunnan mietinnössä.)

6 luku

Tarkastuspyyntömenettely ja kurinpitomenettelyn valvonta

31 § (34 §)

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Se, jolle on kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitorangeistus, on oikeutettu saattamaan päätöksen sotilasoikeudenkäyntilain (/) mukaan toimivaltaisen tuomioistuimen tarkastettavaksi.

Se, jolle on kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpito-ohjeistus, on oikeutettu saattamaan perusyksikön päällikön ja joukkoyksikön komentajan päätöksen joukko-osaston komentajan tarkastettavaksi sekä vastaavasti joukko-osaston komentajan päätöksen, jolla ohjeistus on määrätty, tätä lähinnä ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi.

32 § (35 §)

Tarkastuspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja toimitettava viimeistään kolmantena päivänä sen jälkeen, kun kurinpitoesimiehen päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi, tarkastuspyynnön ratkaisevalle viranomaiselle. Tarkastuspyynnön saa sanotun ajan kuluessa toimittaa muulekin viranomaiselle, josta säädetään asetuksella.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

33 § (36 §)

Tarkastuspyyntö on käsiteltävä viivytystä.
(Poist.)

Päätös *kurinpito-ojennuksesta tehdystä tarkastuspyynnöstä on tehtävä esittelystä*. Kun tarkastuspyynnön käsittelee joukko-osaston komentajaa ylempi kurinpitoesimies, esittelijänä tulee olla sotilaslakimies tai pääesikunnan määräämä, oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut muu henkilö.

34 § (37 §)

Kurinpitorangaistusta tai -ojennusta koskeva päätös on kumottava tai kurinpitorangaistusta tai -ojennusta lievennettävä, jos menettelyssä on tapahtunut olennainen virhe tai kurinpitoesimies on ylittänyt toimivaltansa taikka jos päätös on lopputulokseltaan virheellinen tai ilmeisesti kohtuuton.

Kumotessaan *kurinpito-ojennuksesta tehdyn* päätöksen voi tarkastuspyynnön käsittelevä esimies määrätä asian otettavaksi uudelleen käsiteltäväksi tai ottaa sen välittömästi itse ratkaistavakseen (poist.).

35 §

(Kuten 38 § valiokunnan mietinnössä.)

7 luku

Täytäntöönpano

36 § (39 §)

Kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen tai *ojennuksen* täytäntöönpanoon on ryhdyttävä viivytystä, kun tarkastuspyynnön tekemiselle säädetty määräaika on päättynyt tai tarkastuspyyntöön on annettu päätös. Täytäntöönpano voidaan aloittaa aikaisemminkin, jos rangaistu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

37 ja 38 §

(Kuten 40 ja 41 § valiokunnan mietinnössä.)

39 § (42 §)

Aresti pannaan täytäntöön päävartiossa tai rangaistun ollessa muuten vartioituna. *Täytäntöönpanon* kestäessä rangaistu on velvollinen ottamaan osaa palvelukseen.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

40—43 §

(Kuten 43—46 § valiokunnan mietinnössä.)

44 § (47 §)

(1 mom. *poist.*, jolloin 2 mom. siirtyy 1 momentiksi.)

8 luku

Sota-aikaa koskevat poikkeussäännökset

45 ja 46 §

(Kuten 48 ja 49 § valiokunnan mietinnössä.)

9 luku

Erinäisiä säännöksiä

47 § (50 §)

Rikoslain 45 luvun alainen henkilö, joka katsoo oikeuksiaan tai etujaan loukatun taikka esimiehen menettelleen lain tahi virka- tai palvelusvelvollisuutensa vastaisesti, saa tehdä *yksi tai yhdessä muiden tämän pykälän mukaan kantelemaan oikeutettujen henkilöiden kanssa* kantelun niin kuin siitä asetuksella säädetään.

48—50 §

(Kuten 51—53 § valiokunnan mietinnössä.)

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1982

Pauli Puhakka

Kati Peltola

Heli Astala

EDUSKUNNAN
PUOLUSTUSASIAINVALIOKUNTA

Läite 1

Helsingissä,

10 päivänä joulukuuta 1981

Lausunto n:o 5

Toiselle lakivaliokunnalle

Toinen lakivaliokunta on kirjeellään 29 päivästä syyskuuta 1981 pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti puolustusasiainvaliokuntaa antamaan lausunnon hallituksen esityksestä n:o 87 sotilaskurinpitolaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Asian johdosta valiokunnassa ovat olleet kuultavina eduskunnan oikeusasiamies Jorma S. Aalto, apulaisoikeuskansleri Jukka Pasanen, lainsäädäntöneuvos Paavo Nikula oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Heikki Huuskonen ja vanhempi hallitussihteeri Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, oikeusneuvos Olavi Heimonen korkeimmasta oikeudesta, asessori Kallervo Artema pääesikunnasta, puheenjohtaja, eversti Martti Putkiranta Upseeriliitosta, puheenjohtaja, yliluutnantti Armo Korvela Toimiupseeriliitosta, puheenjohtaja, värvätty ylikersantti Matti Järvinen ja pääläluottamusmies Pirkko Sinisalo Puolustusvoimien värvättyjen liitosta, järjestösihteeri Jalo Riikonen Rajavartiain Liitosta, hallituksen jäsen, teknikkokapteeni Pentti Keinänen Puolustusvoimain Henkilökuntaliitosta sekä järjestösihteeri Juha Kajaniemi Suomen Varusmiesliitosta.

Sotilaskurinpitolaain uudistus on valmisteltu samanaikaisesti muun sotilasoikeudenhoidon kanssa ja ovat hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset pitkällisten tutkimusten ja yhteensovittamisten sekä monilta kohdiltaan kompromissien tulos.

Puolustusasiainvaliokunta on asian käsittelyssä keskittynyt tarkastelemaan hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten asiasisältöä yleisesti sekä uudistuksen merkitystä käytännössä puuttumatta tarkemmin lakiehdotusten yksityiskohtiin tai pykälän sanamuotoon.

Valiokunta näkee myönteisenä sen, että sotilaskurinpidosta säädetään lailla, kun se aikaisemmin on perustunut asetustasoiseen säädöksen. Valiokunta yhtyy myös niihin yleisiin

periaatteisiin ja uudistuksiin, joiden tarkoituksena on rangaistusten maksimimäärän alentaminen ja menettelytapojen selventäminen. Samoin nähdään puollettavana asiana mahdollisuus kurinpitosaan käyttämiseen uutena rangaistus-seuraamuksena.

Tutkittuaan hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten asiasisältöä ja kuultuaan asian-tuntijoita puolustusasiainvaliokunta kiinnittää toisen lakivaliokunnan huomiota seuraaviin kohtiin:

Rangaistu olisi oikeutettu tekemään tarkastuspyynnön vain kurinpitosaan ojenuksesta ei tarkastuspyyntöä voisi tehdä (32 §). Kuitenkin kurin-pito-ojenuksena voidaan määrätä jopa 20 vuorokautta poistumiskieltoa, mikä rangaistun kannalta saattaa olla raskaampi tuomio kuin eräät kurinpitosaan ojenukset. Valiokunnan mielestä kurin-pito-ojenuksesta, joka toimeenpannaan yli 10 vuorokautta kestävästä poistumiskieltona, pitäisi olla tarkastuspyyntöoikeus.

Sotilaskurinpitolaikiehdotuksen mukaan tarkastuspyyntö tehdään seuraavaksi ylemmälle kurinpitosaan oimiehelle (33 §). Näin ollen rangaistuksen oikaisumenettely toteutetaan sotilasorganisaation sisällä, mikä joissakin tapauksissa saattaa vaikuttaa oikaisuprosessin uskottavuuteen. Eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoon viitaten valiokunta pitää tarpeellisenä ratkaisua, joka mahdollistaisi tarkastuspyynnön tekemisen myös sotilasorganisaation ulkopuolella oleville oikeusviranomaisille.

Valiokunnan mielestä olisi vielä harkittava niiden säännösten täsmentämistä, milloin voidaan käyttää kurinpitomenettelyä ja milloin asia on vietävä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Samoin olisi harkittava, tulisiko täsmentää laajan pidättämis- ja vangitsemisvallan antavaa pykälää (16 §), joka saattaisi olla aihetta kir-

joittaa pakkokeinoja koskevia yleisiä säännöksiä paremmin vastaavaan muotoon.

Ottaen huomioon sotilaskurinpitosäännösten uudistustarpeen ja sotilasoikeudenhoidon kokonaisuudistuksen valmistelujen perusteellisuuden sekä sen, mitä edellä on sanottu valiokunnan kannanottona tarkistuksia vaativista kohdista, puolustusasiainvaliokunta pitää so-

tilaskurinpitolain voimaansaattamista tarpeellisenä ja kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin tämän lausunnon perusteluissa mainituin tarkistuksin.

Puolustusasiainvaliokunnan puolesta:

Tapani Mörttinen

Erkki Silvo

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Mörttinen, varapuheenjohtaja P. Puhakka, jäsenet Björk-

lund, Lattula, Luttinen, Pesälä, Piipari, Pohto, Sutinen, Wahlström, Vesterinen ja Westerland sekä varajäsenet Knuuttila ja Louvo.

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite 2

Helsingissä,
22 päivänä kesäkuuta 1982
Lausunto n:o 7

Toiselle lakivaliokunnalle

Toinen lakivaliokunta on kirjeellään 3 päivästä kesäkuuta 1982 pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 87 (1981 vp.) sotilaskurinpitolain sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Asian johdosta ovat olleet kuultavina professori Mikael Hiden, professori Antero Jyränki ja professori Ilkka Saraviita. Käsiteltyään asiaa yksinomaan valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Lausuntopyyntö

Kirjeessään toinen lakivaliokunta pyytää perustuslakivaliokunnan lausuntoa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen sotilaskurinpitolain (ensimmäinen lakiehdotus) kurinpitoseuraamusta koskevista säännöksistä toden tässä yhteydessä mm. seuraavaa. Lakiehdotuksen 1 §:n mukaan sotilaille voidaan tuomita kurinpitorangeistus oikeudenkäynnissä tai määrätä puolustusvoimain sisäisessä kurinpitomenettelyssä kurinpitoseuraamuksena kurinpitorangeistus tai -ojennus. Kurinpitorangeistuksia ovat arestit, kurinpitosakko ja varoitus. Kurinpito-ojennuksia taas ovat poistumiskielto, ylimääräinen palvelus ja muistutus. Toisen lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan keskimäärin 90 % sotilaiden tekemistä rikoksista ja rikkomuksista käsitellään nykyisin kurinpitomenettelyssä. Lakiehdotuksen 32 §:n mukaan kurinpitoasiassa tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Kurinpitomenettelyssä määrätystä kurinpitorangeistuksesta saisi kuitenkin tehdä puolustusvoimien sisäisen tarkastuspyynnön.

Kirjeessään toinen lakivaliokunta viittaa edelleen lakiehdotuksen perusteluihin, joissa todetaan, ettei sotilaskurinpitomenettelyä puolustusvoimien erityisolosuhteista johtuen voida

järjestää samoista lähtökohdista kuin virkamiehiin yleensä kohdistuvaa hallinnollista kurinpittoa. Vaikka niillä on useita yhtymäkohtia, esimerkiksi menettelyn raukeaminen palvelusuhteen päättyessä, sotilaskurinpito on eräs puolustusvoimien sisäinen hallintakeino. Nykyinen sotilaskurinpitoasetus koskee SRL:ssa rangaistavaksi säädettyjen tekojen käsittelyä yksinkertaistettua menettelyä käyttäen. Ehdotettaessa rikoslain täydentämistä sotilasrikoksia koskevilla säännöksillä onkin lähdetty siitä, että sotilaskurinpitomenettelyä voidaan pitää nopeutetun ja yksinkertaistetun rikosoikeudenkäynnin yhtenä lajina.

Tämän vuoksi toinen lakivaliokunta on katsonut tarpeelliseksi pyytää perustuslakivaliokunnan lausunnon siitä, onko kurinpitomenettelyssä käsiteltävän kurinpitoseuraamuksen määrittämisessä kysymys hallitusmuodon 2 §:n 4 momentin tarkoittamasta tuomiovallan käytöstä ja, jos näin on, täyttävätkö ehdotetut säännökset hallitusmuodon 16 §:n huomioon ottaen hallitusmuodon 2 §:n 4 momentin kansalaisten oikeusturvan toteutumiselle lainkäytössä asettamat vaatimukset siten, että lakiehdotus voitaisiin hyväksyä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ehdotetun kurinpitomenettelyn oikeudellinen luonne

Hallitusmuotoa säädettäessä olivat voimassa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 26 §, rikoslain voimaannpanosta annetun asetuksen 2 § ja ulosottolain 1 luvun 12 §, jotka selvästi jättivät kurinpitorangeistusten määräämisvaltaa hallintoviranomaisille. Lisäksi oli kurinpito-oikeuden yhtenäisestä järjestämisestä olemassa lainvalmistelukunnan vuosina 1902, 1903 ja 1918 valmistamat ehdotukset. Täten hallitusmuotoa

säädettäessä kurinpitorangeistusten määrääminen kuului sekä voimassa olleen että ehdotetun lain mukaan muille kuin tuomioistuimille. Hallitusmuodon voimassaoloaikana on lainsäädäntökäytännössä pidetty mahdollisena antaa tavallisella lailla ja myös asetuksella hallintoviranomaiselle valtuus määrätä kurinpitorangeistuksia.

Perustuslakivaliokunta toteaa hallituksen esityksestä n:o 79 (1925 vp.) antamassaan mietinnössä n:o 4 (1926 vp.), että virkamiesten kurinpidollista rankaisemista koskeva lainsäädäntö jää yhä edelleenkin oikeudenkäymiskäärten 10 luvun 26 §:n varaan huolimatta sanotun esityksen nojalla sittemmin säädetyin lain valtion viran tai pysyvän toimen haltijain nimittämiskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan (202/26) säännöksistä. Oikeuskirjallisuudessa kurinpitovallan käyttöä ei ole luettu hallitusmuodon 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua tuomiovallan käyttöön, vaan sitä on yleisimmin pidetty hallintotoiminnan piiriin kuuluvana.

Sotilaskurinpitomenettelyä sovellettaisiin hallituksen esityksen mukaan puolustusvoimien sotilasviroissa tai -toimissa palveleviin, julkisoikeudellisen palvelussopimuksen perusteella puolustusvoimissa palveleviin, aseellisina tai aseettomina asevelvollisuuttaan suorittaviin, sotilasopetuslaitoksessa sotilasvirkaan tai -toimeen koulutettaviin oppilaisiin, rajavartiolaitoksessa sotilastehtävissä palveleviin ja suomalaisessa valvontajoukossa palveleviin. Sotiaikana sotilaskurinpitomenettelyä voitaisiin lisäksi soveltaa puolustusvoimien muissa viroissa tai toimissa palveleviin, puolustusvoimien sotilaallisesti järjestetyissä joukoissa tai laitoksissa sitoumuksen taikka muun kuin satunnaisen tai lyhytaikaisen työsuhteen perusteella palveleviin, sotilasjohdon alaisiksi määrättyissä julkisissa laitoksissa tai liikenne- tai tiedotuslaitoksissa palveleviin, yleisen työvelvollisuuden nojalla puolustusvoimissa tai sotilasjohdon alaisissa, sotilaallisesti järjestetyissä joukoissa tai laitoksissa palvelemaan määrättyihin samoin kuin vastavissa tehtävissä muualla kuin puolustusvoimissa palveleviin. Kaikkiin näihin ryhmiin kuuluvat henkilöt ovat joko virkamiehiin rinnastettavia taikka täyttävät hallitusmuodon 75 §:n 1 momenttiin perustuen säädetyt tai määrättyjä velvollisuuksia tahi ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet palvelukseen sotilaallista järjestystä edellyttävissä olosuhteissa.

Perustuslakivaliokunta katsoo, että hallitusmuodon 2 §:n 4 momentin säännös ei estä säätämästä hallituksen esityksessä tarkoitettua sotilaskurinpitomenettelyä tavallisella lailla. Valtiosääntöoikeudellista estettä ei myöskään ole sille, että tavallisella lailla järjestetään erityisiä tuomioistuinta sotilasrikoksiksi katsottavien rikosten oikeuskäsittelyä varten tai sotapalveluksessa olevien henkilöiden tekemien rikosten käsittelyä varten ottaen huomioon hallitusmuodon 60 §:n säännökset. Kurinpitoseuraamuksen määräämistä ei myöskään voida pitää sellaisena tuomituksi tulemisena, joka hallitusmuodon 13 §:n mukaan edellyttäisi kurinpitoseuraamuksen määräämisvallan kuulumista yksinomaan tuomioistuimille.

Suomen kansalaisten yleiset oikeudet ja sotilaskurinpitomenettely

Perustuslakivaliokunta on vielä tarkastellut sotilaskurinpitolakiehdotusta hallitusmuodon II luvun Suomen kansalaisten yleisiä oikeuksia ja oikeusturvaa koskevien säännösten kannalta. Lakiehdotuksen 1 §:n mukaan sotilaille voidaan tuomita oikeudenkäynnissä kurinpitorangeistuksena arestia, kurinpitosakkoa tai varoitus. Sotilaskurinpitomenettelyssä voidaan kurinpitoseuraamuksena määrätä, paitsi kurinpitorangeistuksia, myös kurinpito-ohjenuksena poistumiskiello, ylimääräistä palvelusta tai muistutus. Lisäksi lakiehdotuksen 15 §:n mukaan sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettuihin rikoksiin sovellettavista pakkokeinoista ja niihin käyttämiseen oikeutetuista viranomaisista on yleisen lain säännösten ohella voimassa mita sotilaskurinpitolakiehdotuksessa nyt esitetään säädettäväksi. Lakiehdotuksen 4 luvussa tarkoitetuilla sotilasviranomaisilla on oikeus sanotussa luvussa säädettäväksi ehdotetuilla edellytyksillä, ehdoilla tai olosuhteissa suorittaa tai määrätä suoritettavaksi kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen, takavarikko tai etsintä.

Henkilökohtaisen vapauden menetyksestä rangaistusseuraamuksena lainvastaisen teon johdosta voidaan säätää tavallisella lailla. Asian arvosteluun ei vaikuta se, että kyseessä on kurinpitorangeistukseksi luonnehdittu seuraamus siltä osin kuin on kysymys sotilasoikeudenkäyntiasiana tuomioistuimessa tuomittavasta rangaistusseuraamuksesta. Muilta osin lakiehdotuksen edellä tarkoitettuja säännöksiä on val-

tiosääntöoikeudellisesti arvioitava ottaen huomioon hallitusmuodon 16 §:n säännökset, joiden mukaan Suomen kansalaisten yleiset oikeudet eivät estä lailla säätämästä sellaisia rajoituksia, jotka sodan tai kapinan aikana ja sotapalveluksessa oleviin nähden muulloinkin ovat välttämättömiä. Tämä hallitusmuodon säännös antaa siten nimenomaisen valtuutuksen puuttua rajoittavasti hallitusmuodon II luvussa säädettyihin Suomen kansalaisten yleisiin oikeuksiin ja oikeusturvaan. Sotilaskurinpitolakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitettuja henkilöitä voidaan pitää hallitusmuodon 16 §:n tarkoittamalla tavalla sotapalveluksessa olevina. Samoin on katsottava, että puolustusvoimien tehtävien tunnistaminen täyttämisen niin sodan kuin rauhan aikana edellyttää tehokkuutta ja suoritusvalmiutta samoin kuin luotettavuutta niin, että puolustusvoimat kaikissa olosuhteissa pysyvät maan valtiollisen johdon hallinnassa ja valvonnassa. Tämän turvaamiseksi on välttämätöntä, että puolustusvoimilla on oikeudenmukainen ja toimiva kurinpitöjärjestelmä. Tämän vuoksi on myös katsottava, että lakiehdotuksen sotilaskurinpitomenettelyä koskevat säännökset ja lakiehdotuksen 4 luvun säännökset pakkokeinoista ovat hallitusmuodon 16 §:n tarkoittamalla tavalla välttämättömiä.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta katsoo, että hallituksen esityksessä sotilaskurinpitolaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi esitetyt lakiehdotukset voidaan hallitusmuodon II luvun säännöksiin estämättä säätää tavallisena lakina näiltä osin.

Lakiehdotuksen 46 §

Lakiehdotuksen 46 §:n mukaan sota-aikana voitaisiin asetuksella antaa lain säännöksistä poikkeavia säännöksiä mm. pakkokeinojen käyttämisestä. Hallituksen esityksen perusteissa todetaan tältä osin välttämättömäksi vaurautua siihen, että ehdotettu kurinpitöjärjestelmä ei sellaisenaan ole riittävä ja toimintakykyinen sodan olosuhteissa, vaikka sodan aikana olisi käytettävä samoja kurinpitoseuraamuksia kuin rauhankin aikana noudattaen niitä koskevia yleisiä periaatteita. Kuitenkin mm. kurinpitoesimiesten käytettävissä olevia pakkokeinoja koskevat sotilaskurinpitolain säännökset eivät sellaisenaan soveltuisi noudatettaviksi sota-ajan olosuhteissa, joten asetuksella olisi

voitava antaa sotilaskurinpitolain säännöksistä poikkeavia säännöksiä.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että hallitusmuodon 16 §:n säännös valtuuttaa ainoastaan lailla puuttumaan rajoittavasti Suomen kansalaisten yleisiin oikeuksiin ja oikeusturvaan sodan tai kapinan aikana ja sotapalveluksessa oleviin nähden. Täten lakiehdotuksen 46 §:ään sisältyvä rajoittamaton valtuutus antaa sodan aikana lakiehdotuksen säännöksistä poikkeavia määräyksiä pakkokeinojen käytöstä, jotka saatavat rajoittaa tai loukata kansalaisten yleisiä oikeuksia ja oikeusturvaa enemmän kuin lakiehdotuksen 4 luvussa säädettäväksi ehdotetut pakkokeinot, on tältä osin ristiriidassa hallitusmuodon 16 §:n säännöksen kanssa. Tämän vuoksi perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiehdotuksen 46 §:ssä on joko yksityiskohtaisesti ja tyhjentävästi määriteltävä sodan aikana sovellettaviksi tulevat poikkeukselliset pakkokeinot tai säännöksestä on poistettava sanat "pakkokeinojen käyttämisestä" taikka, mikäli valtuutusta tältä osin pidetään välttämättömänä, säädettävä lakiehdotus valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyssä järjestyksessä. Lakiehdotuksen 46 §:n säännöksiin valtiosääntöoikeudelliseen arviointiin ei tältä osin vaikuta, että lakiehdotuksen 4 luvussa tarkoitettuja pakkokeinoja ankarampia pakkokeinoja voitaisiin mahdollisesti soveltaa muun lainsäädännön nojalla.

Edellä sotilaskurinpitolakiehdotuksen 46 §:n osalta lausuttu koskee yhtä lailla ja vastavasti hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen laiksi suomalaisesta valvontajoukosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta (kolmas lakiehdotus) sisältöä, siltä osin kuin siinä ehdotetaan puolustusministeriölle annettavaksi valtuutus määrätä pakkokeinojen käyttämisestä sotilaskurinpitolakiehdotuksen 4 luvun säännöksistä poikkeavasti. Puolustusministeriön valtuudet tässä suhteessa on itse laissa säädettävä yksityiskohtaisesti ja tyhjentävästi taikka laissa säädettävä, etteivät puolustusministeriön antamat määräykset pakkokeinojen käyttämisestä saa rajoittaa kansalaisten yleisiä oikeuksia ja oikeusturvaa enemmän kuin sotilaskurinpitolakiehdotuksen 4 luvussa on säädetty taikka sanottu kolmas lakiehdotus on säädettävä myös valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyssä järjestyksessä.

Hallituksen esityksessä on siihen sisältyvät kolme lakiehdotusta esitetty säädettäväksi val-

tiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrätystä järjestyksessä. Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiehdotukset voidaan säätää johtolauseensa mukaisessa sääätämisjärjestyksessä, mikäli perustuslakivaliokunnan edellä esittämät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset ensimmäisen ja kolmannen lakiehdotuksen asianomaisten kohtien osalta otetaan asianmukaisesti huomioon. Täten valtuus määrätä laista poikkeavien pakkokeinojen käytämisestä ehdotetulla tavalla asetuksella tai puolustusministeriön päätöksellä edellyttää ensimmäisen ja kolmannen lakiehdotuksen hyväksymistä perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta kunnioittaen lausuntonaan esittää,

että hallituksen esitykseen n:o 87 (1981 vp.) sotilaskurinpitolaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi sisältyvät lakiehdotukset voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrätystä järjestyksessä edellyttäen, että perustuslakivaliokunnan ensimmäisen ja kolmannen lakiehdotuksen osalta esittämät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

Erkki Pystynen

Martti Manninen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystynen, jäsenet Eenilä, Knuuttila, Laitinen, Luja-Pent-

tilä, Luttinen, Muroma, Männistö, Pelttari, Pokka (osittain), Pursiainen, Tuomaala ja Zyskowitz sekä varajäsen Anna-Liisa Jokinen.

